

Bokmelding

JØRN HENRIK OLSEN:

Kristus i tropisk Afrika – i spændingsfeltet mellem identitet og relevans. Studia Missionalia Svecana LXXXIII. Svenska Institutet för Missionsforskning, Uppsala 2001, 350 s.

Kristne afrikanere opplever at deres kulturelle og religiøse fortid lever side om side med deres kristne tro. Det eksistensielle dilemma dette skaper, har utløst en betydelig teologisk refleksjon som konsentrerer seg omkring spørsmålet om afrikansk kristen identitet. Jørn Henrik Olsen, tidligere Tanzania-misjonær og de senere år knyttet til avdeling for systematisk teologi ved Universitetet i København, tar i avhandlingen *Kristus i tropisk Afrika - i spændingsfeltet mellem identitet og relevans*, utgangspunkt i problemstillingen: Hvordan kan kristne afrikanere komme til rette med den religiøse schizofreni? Med basis i deres egen kultur og livserfaring stiller afrikanere på nytt spørsmålet: Hvem var Jesus Kristus og hva betyr han for oss?

Om få år vil Afrika være det største kristne kontinent og den afrikanske teologi vil i stigende grad utfordre de tradisjonelle teologiske bastioner i Vesten. Forfatteren åpner vinduer mot flere teologiske verksteder i sør og viser at nyskapende og spennende teologiske prosesser allerede er i gang. Olsen selv karakteriserer dem som "utfoldelsen av et nyt tolkningsparadigme". Avhandlingen er et meget fortjenstfullt arbeid.

Søken etter identitet står sentralt i en rekke forsøk på å formulere afrikanske tema i teologi, antropologi, filosofi og religion. Denne søken reiser brennende og kompleksfylte spørsmål. Tite Tiénou fra Burkina Faso formulerer problemet slik: "Consequently the way forward for African Christianity lies in its ability to provide a thoroughgoing critique both of westernization and of cultural authenticity, while developing creative solu-

tions to the continent's staggering and multi-faceted problems" (s. 18). Det er disse til dels dristige "creative solutions" Olsen presenterer og drøfter. Utkastene til kristologisk nytenkning utvikler seg i et spenningsforhold til vestlig teologi. Afrikanernes løsningsforsøk åpner for en ny måte å integrere afrikansk religiøs fortid. I forsøket på å finne en kristen afrikansk identitet, blir den hermeneutiske utfordring derfor hvordan Kristus kan tolkes i afrikansk kontekst, samtidig som tolkningen er trofast mot den bibelske åpenbaring.

Olsen presenterer en rekke forslag til kontekstuelle kristologiske titler eller modeller. Det vil føre for langt å presentere dem alle. Raymond Buana Kibongi fra Kongo og Cécé Kolié fra Guineas beskrivelse av Kristus som helbreder og Charles Nyamiti fra Tanzania og Kwame Bediako fra Ghanas presentasjon av Kristus som eldre-bror-forfader, kan derfor tjene som eksempler: Utgangspunktet for Kibongi og Kolié er de mange som slutter seg til uavhengige kirker pga deres healing-virksomhet. I mange afrikanske samfunn hvor mennesker til de grader er offer for fattigdom, sykdom, krig og sult, vil det psykiske press være enormt. De uavhengige kirker har forstått dette og langt på vei lykkes i å møte menneskers livssmerte. Helbredelses-gudstjenestene i disse kirker synes å komme bedre tilrette med den religiøse schizofreni enn tilfellet er i de tradisjonelle gudstjenester. Bakgrunnen er blant annet å finne i afrikanernes tradisjonelle oppfatning av sykdom. "For the black African person, the aspiration to *life*, to eternity, is so primary that the persons called to administer it hold a place of eminence." (s. 285) Dette har ført til at afrikanske teologer har sett nærmere på om *nganga*-begrepet er anvendbart som referanseramme for en kontekstuell teologi. *Nganga* har ivaretatt både den såkalte medisinmannens rolle samtidig som han også har ivaretatt de tradisjonelle helbrederes forsonende og sosio-terapeutiske arbeid. Når begrepet knyttes til Jesus, er det fordi Jesu troverdighet var bundet til mirakler og helbredelser. Samtidig forholder Jesus seg aktivt til meningsdimensjonen knyttet til sykdom og ondskap. Især Kolié mener derfor at det skulle være mulig å tolke Jesus som den store helbreder. Ved å anvende denne tolkningen kristologisk, knytter man an til Jesus både som helbreder og forsoner.

Charles Nyamiti utvikler forfader-kristologien og fremhever Kristus som bror-forfader. Nyamiti imponerer på grunn av den konsekvente og reflekterte måten han belyser kristologien i relasjon til forfedreideologien. Men Olsen er tilbakeholden med å gi Nyamiti tilslutning på grunn av hans filosofiske røtter i katolsk teologi. Det er derfor interessant å se om ghane-

seren Kwame Bediako, en kjent protestantisk teolog, har funnet en bedre tilrettelegging av de hermeneutiske problemstillinger knyttet til kontekstualisering av kristologien. Bediako er seg bevisst at afrikansk teologi må springe ut av afrikansk kristen erfaring (s. 269). Han ønsker derfor å bidra til å fornye kristendommen som afrikansk religion så den blir en del av den åndelige og kulturelle arv i Afrika. Også Bediako benytter forfadertroen, om enn noe forsiktig, i sine kristologiske refleksjoner. Fordi forfadertroen er en integrert del av mange afrikaneres religiøse livsforståelse, er det grunn til å utvikle en forfaderteologi. Forfader-kristologien kan hjelpe til å forklare plasseringen og betydningen av hva han kaller afrikanernes 'naturlige' forfedre – og derfor Kristi stilling i forhold til disse. "By making room among the 'living-dead' for the Lord, the judge of both the living and the dead, it becomes more evident how they relate to Him, and He to them." (s. 261) Hvis ikke Kristus kan relateres til afrikanernes egne erfaringer av forfedrene, vil afrikanske kristne fortsette å leve på to nivå: "Half African and half European – but never belonging properly to either." Skal afrikaneren kunne akseptere Jesus som *sin* frelser, må han plasseres innen rammen av afrikanernes eget åndelige univers.

Olsen tar utgangspunkt i en positiv vurdering av den kontekstuelle teologien som en kristen livstolkning som blir til i bevissthet om konteksten. Evangeliets inkarnatoriske vesen og karakter tilsier at Guds ord og hans nåtidige verden må møtes. Med referanse til Charles H. Kraft understreker han at en teologisk sannhet "must be re-created like a dynamic-equivalence translation or transculturation within the language accompanying conceptual framework of the hearers if its true relevance is to be properly perceived by them. Theologizing, like all Christian communication, must be directed to someone if it is to serve its purpose. It cannot be flung out into thin air." (s. 141) Olsen drøfter så de mulige posisjoner til kontekstualiseringsspørsmålet ut fra fire forskjellige hoveddord: istandsettelse, tilpasning, vekselvirkning og konflikt. De hermeneutiske problemene dette reiser, blir grundig gjennomgått og gitt en balansert teologisk vurdering i Olsens arbeid.

Olsen stiller så et testspørsmål til de kontekstuelle afrikanske kristologi-utkast: "Har disse teologer *både* formået at begrunde kristologiens betydning for menneskets frihed og identitet, som utgjør kristologiens relevans, og samtidig sikret seg, at der er kontinuitet og overensstemmelse med kristologiens oprindelige teologiske indhold, kristologiens identitet?" (s. 304) Etter å ha analysert utkastene svarer Olsen på spørsmålet med at

teologene bare delvis har lyktes. Problemet er blant annet at de i for stor grad har gjort livs- og virkelighetsoppfatning (world-view) i en bestemt kontekst til et avgjørende kriterium ved tolkning av bibelske begreper og kristologiske titler.

Befinner en seg i det vestlige og sørlige Afrika er det lett å overse at afrikansk teologi, ikke minst kristologi, har funnet former for afrikansk kristen identitet uttrykt i koptisk og ortodoks teologi både i Egypt, Eritrea og Etiopia. Når afrikanerne selv med stolthet fremhever at kristendommen er en afrikansk religion, ville det vært av verdi å spørre om tradisjonsrik afrikansk kristologi har noe å bidra med. Ved å avgrense seg til tropisk Afrika har Olsen samtidig avgrenset seg fra et potensielt spennende perspektiv.

Det er også interessant å se at etiopiske evangeliske teologer, delvis med animistisk bakgrunn, vurderer kristologitkastene fra tropisk Afrika som påfallende dristige. Reaksjonen kan skyldes deres dobbelte spenningsforhold, både til ortodoks teologi og til tradisjonell religion. De holder seg derfor strengt til Det nye testaments tolkninger av Kristus. Men det er ikke til å komme bort ifra at deres Kristus-tolkninger, især *Christus Victor* motivet, har fått lokal koloritt i retning Kristus som helbrederen. I den grad forestillinger knyttet til de lokale etiopiske 'diviners' er tatt opp i teologien, har de influert oppfattelsen av presterollen og den karismatiske profetbevegelsen. Det skal bli spennende å følge den videre dialogen mellom etiopisk teologi og det tropiske Afrika.

Afrikanerne er ikke alene i sin søken og refleksjon omkring religiøs identitet. Det skulle være mulig for europeiske misjonsteologer å bevege seg fra observatørrolle til aktiv samtalepartner. Derfor er det litt underlig at et arbeid av så stor interesse i Afrika publiseres på dansk. Uten å fornærme mine danske venner må det kunne sies at dansk er et relativt lite stammespråk. En må derfor på det sterkeste anbefale at dette arbeidet gjøres tilgjengelig på engelsk. Olsen ville da, som en begavet representant for nordisk misjonsteologi, kunne bli en verdifull samtalepartner for de afrikanske teologer.

Øyvind M. Eide